הנבלאית עדן סופר, בת 11.
הצלילים העדינים אילחשו
את העצבים הרופפים

תורת המיתרים

זה כלי מסורבל, יקר, אזוטרי. מי ידע שיש כל כך הרבה נבלאיות בישראל? **מורן שריר** ביקר בתחרות הנבל הארצית, שהתגלתה כהפתעה מוחלטת

צילומים: הדס פרוש

תחרות הנבל הישראלית לא תחליף את הפסטיגל, אבל היא בהחלט אלטרנטיבה. שלושה ימים בחנוכה הוקדשו לכלי המשונה הזה. במונית בדרך להיכל התרבות, בן כספית וינון מגל לא מפסיקים לדפוק בראש. הנהג נראה כל כך מרוכז בהם, שנדמה שהוא במצב של טראנס. בכל מקרה, הוא מסרב להנמיך את הרדיו. כספית ומגל מחליפים ביניהם אגרסיות, ירידות אישיות ומילות מפתח שמדליקות את המאזינים: "בג"ץ", "רבין", "גלית דיסטל", "יאיר נתניהו". הנהג כל כך נעול עליהם, שהוא מפספס פנייה. הוא מזמן איבד שליטה על האוטו. המונית נוסעת על בן כספית וינון מגל. הם שמנווטים אותה, מאיצים ומאטים. הם הדלק, ההגה, הבלמים והווייז. ירדתי עוד לפני הרמזור.

הצעקות שלהם ממשיכות להדהד בראש במהלך הצעידה הארוכה במדבר כיכר הבימה. גם באמצע דצמבר חם ומסנוור שם. והרקות דופקות בקצב הצעקות של כספית ומגל. בכניסה להיכל התרבות הם עוד איתי, כמו טעם לוואי שעות אחרי מקדונלד'ס. במדרגות לפואיה של אולם צוקר מופיעים צלילים אחרים, רכים ומפתים. כספית ומגל לאט לאט נמוגים כשלחישות נבל מזמינות לרדת אל המבואה שבתחתית המדרגות. את הפואיה ממלאים הצלילים העדינים האלו, שאילחשו את העצבים הרופפים של שאול המלך כשדוד הצעיר פרט לו בלילות. בן וינון נשארים בחוץ.

תחרות הנבל הישראלית היא מפעל חדש יחסית והיא נערכת זו הפעם הרביעית. התחרות הישראלית היא מעין סניף של תחרות הנבל הבינלאומית, שמתקיימת בישראל מאז 1959. האירועים כללו סדנאות אמן, קונצרטים ובעיקר תחרויות של נגנים צעירים (למעשה נגניות). אלו שלושה ימים שבהם לוקחים את הכלי הגדול הזה וגוררים אותו (בזהירות) מהשוליים למרכז הבמה. בלי רעשי הרקע של הכינור, הפסנתר וכלי הנשיפה.

ביציע יושבים בסך הכל כארבעים איש, אבל כולם במתח. כולם, כך נראה, בני משפחה שהגיעו לעודד את המתחרות, להנציח אותן באייפון ולנגב את הדמעות במקרה של פיאסקו. על הבמה

הנבלאית זוהר רנטה קולה, בת 12. כולן מתקשות להסביר למה בחרו דווקא בנבל

שורה יפה של עציצי נרקיסים ורודים ולבנים לסירוגין. המקצה הראשון עומד להתחיל. קטגוריה 1: נבל מנופים, גיל 10-14. רננה פישר עולה לבמה. השיער שלה אסוף לקוקו ארוך והיא לובשת שמלה סגולה עם שרוולים לבנים נפוחים בסגנון שלגייה. נעלי עקב נמוך קשורות סביב הקרסול שלה. היא מתיישבת על השרפרף ולא מגיעה לרצפה. פישר מזדקפת ומתחילה ללטף את מיתרי הנבל. אולם צוקר בהיכל התרבות כאילו צף מחוץ לזמן ולמקום, מרחף על צלילי היצירה At Ten O'clock in the Green Fields מאת דומיניג בושו, כפי שהתנגנה מתוך אצבעוניה של רננה פישר הקטנטנה. אחריה יעלו עוד עשר ילדות־נערות. וזה רק המקצה הראשון.

מסתמן שבשנים הקרובות שוק העבודה יוצף בנגניות נבל. מי ידע שיש כל כך הרבה נבלאיות בישראל? נבל הוא לא כלי נגינה מובן מאליו. מסורבל, נייח, יקר, אזוטרי. הנבל נתפס ככלי שנועד למלאכים ולקטעי מעבר לסצינות פלאשבק בקולנוע. חפץ כבד שמונח בירכתי הבמה לצד הגונג. כלי נגינה לא סקסי. לא חומר לפנטזיות של גיל ההתבגרות. אף אחד לא ינפץ נבל על הבמה בסיום הופעת רוק. למען האמת, לא פגשתי מעולם מישהו שחלם מגיל צעיר להיות נבלאי. גם לא הכרתי מישהו שמפאת משבר גיל העמידה עזב את העבודה והתחיל לנגן בנבל.

לא לאבד פרופורציה

בשביל כל מי שלא בילה את חנוכה הזה בהיכל התרבות, תחרות הנבל תתגלה כהפתעה מוחלטת. בשביל אלו שנמצאים בפנים, הנבל הוא מרכז החיים. הילדות מתאמנות ללא הפסקה, עד שהאצבעות שלהן אדומות. בלילה, כשהן הולכות לישון, הן מרגישות כל מיתר ומיתר בקצה כפות הידיים. ההורים מושקעים עד צוואר בתחביב הזה. מעמיסים את הנבל לאוטו, פורקים אותו, מחליפים מיתר קרוע, מסיעים את הילדות לחזרות וכמובן מממנים הכל. אחד ההורים מספר שנבל עולה 10,000 שקל לפחות, אבל לכולם חשוב להדגיש שעיקר ההשקעה הוא לא הכסף אלא התמיכה והעידוד. וכמובן הסחיבה הפיזית של הנבל.

אחת הילדות מנגנת יצירה דרמטית. בין פריטה לפריטה היא מתקנת את ברגי הנבל מכוונת את הצליל. חמשת השופטים יושבים ורושמים לעצמם הערות. אבי הילדה מתעד אותה בווידיאו ושולח לקבוצת ווטסאפ של העבודה עם הכיתוב: "תראו את הנסיכה של אבא!!! איזו אלופה, הליאו מסי של הנבל".

בפואיה מסתובבות להן כמה מהמורות. אפורות שיער, מבט חמור, סובייטי. הן נראות מתוחות עוד יותר מההורים. מחכות שהשופטים ייצאו עם גזר הדין. אחת יושבת ליד שולחן עם כוס תה ומבט עגום, כאילו היא בתור לגרדום. קולגה שלה צועדת לידה באטיות, העיניים אל הרצפה והידיים מאחורי הגב. הן לא מחליפות מילה.

עדן סופר, בת 11, נראית מאושרת שהחוויה מאחוריה.

ישנת בלילה?

"כן".

אמא של עדן: "היא ישנה טוב".

אבא של עדן: "האמת שהיא חולה. יש לה סטרפטוקוקוס והיא גם עם חום".

עדן: "אני בלי חום!"

ממתי את מנגנת?

"מכיתה ב'".

כמה זמן מתאמנים?

עדן מעיפה מבט אל המורה שלה שבדיוק הצטרפה לשיחה ואומרת: "אני מנסה כל יום".

למה בחרת דווקא בנבל?

"הייתי פעם בקונצרט וראיתי מישהו מנגן על נבל, אז נדלקתי על הנבל".

את יודעת להסביר מה כל כך יפה בו?

"פעם ראשונה ששמעתי אותו הרגשתי..." עדן מציגה עם פניה וידיה תחושה התעלות. היא לא מסגירה, אבל ההורים שלה מספרים שזו כבר הפעם הרביעית שהיא מופיעה בהיכל התרבות. היא גם הופיעה עם מקהלת בת קול באופרה בפארק עם כרמן.

אבא של עדן מבקש להבהיר: "מה שחשוב זה המחשבה שלנו בקשר להתקדמות של עדן. לא לדחוף אותה קדימה שתהיה מוזיקאית מהשורה הראשונה ותאבד את הילדות שלה. אין לי בעיה שהיא תהיה מוזיקאית בגיל 40 ולא בגיל 18 ולכן אנחנו לא לוחצים עליה. זה תחביב וזה כיף וזה יופי, אבל לא לאבד פרופורציה. חשוב לי לא פחות שהיא תשחק כדורסל, לדוגמה, ותהיה פתוחה לעוד דברים".

כל ילדה מספרת על סיבה אחרת שהביאה אותה לנבל. זוהר רנטה קולה, בת 12, מספרת שבני דודים שלה ניגנו בנבל ודרכם הכירה את הכלי. שירין הרצמן, בת 16, מספרת שרקדה בעבר לריקודים אירים ודרך המסורת האירית

הנבלאית יעל נחמיאס, בת 13. ההתפלגות המגדרית היא כדלקמן: 38 נבלאיות מול נבלאי אחד

התוודעה לנבל. היא אומרת שכל נבל שונה מא־חיו, "אין שניים שהם אותו הדבר". כולן נתקעות כשהן מתבקשות להסביר למה בחרו בנבל. מב־חינתן זו לא בחירה מוזרה או אזוטרית. הנבל הוא חייהן. איך אפשר לנמק אהבה?

ליאור עוזיאל, המנהל המוזיקלי של התחרות וחבר ועדת החוקה(!), יוצא אל הפואיה להכריז על הזוכות. הוא מבקש להדגיש שהזכייה האמי־תית היא לא הפרס, אלא ההתקדמות ביכולות הנגינה בחזרות לתחרות. הוא יכול לדבר אל הקיר. הילדות רוצות ניצחון.

עדה רגימוב, נבלאית בינלאומית, היא אחת מחמשת השופטים בתחרות. רגימוב מתנצלת שהיא חולה ולזכותה ייאמר שלכל אורך קטעי הנגינה של המתחרות היא התאפקה מלהשתעל. את השיעולים היא שמרה לפואיה.

איך התרשמת מהרמה?

"מעולה. אבל האמת, אני שופטת פעם ראשו־נה או אני לא הבן אדם לשאול".

איך זה לשפוט?

"מוזר. אני מרגישה שאני עם הרעים".

את רגילה להיות בצד השני?

"האמת שלא עשיתי הרבה תחרויות בתור נגנית, אני פשוט לא מתה על תחרויות. אבל הבנות היו מדהימות היום. ניגנו דברים יפהפיים".

בטח קשה לשפוט נגניות כל כך צעירות. הן מאוד רגישות.

"קשה לשפוט מכל בחינה, אבל זה נחמד לה־תייחס לזה כמו לקונצרט. תענוג להקשיב".

רגימוב מספרת שהיא עצמה התחילה עם פסנתר ובקונסרבטוריון הציעו לה לנסות נבל. "חשבתי שזה יהיה תחביב".

הילדות התקשו לנסח למה הן התאהבו בכלי הזה. את יכולה אולי להסביר?

"זה באמת אינדיווידואלי, אבל אני חושבת שהסיבה שקשה להסביר את זה היא שזה כלי לא רגיל, זה באמת חווייתי. אתה מתאמן בבוקר, עו־שה אקורדים לעצמך ואתה לא יכול להסביר את זה. הצלילים כל כך תופסים וכל כך יפים וכל כך מקסימים שקשה לי לחשוב על מישהו שלא יתאהב בו. אתה מפיק את היופי הזה. ככה זה לפחות בעיניי".

יש קשר אישי לכלי?

"כן, מאוד".

את יכולה לתת דוגמה?

"בשנתיים האחרונות אני מנגנת עם כלי חדש, אלקטרו־אקוסטי. הנבל הקודם שלי היה סטרייט־בורד (עם תיבת תהודה ישרה, כך הוס־בר לי — מ"ש). זה אומר שהפרוג'קשן שלו קטן בערך בחצי, אז היה אתגר לנגן איתו בתוך תז־מורת גדולה. הנבל החדש הוא גם קונצרטנטי וגם אלקטרו־אקוסטי, אז אפשר לשים עליו אפ־קטים. זה אדיר. אבל עד עכשיו שובר את לבי שהשארתי מאחור את הכלי הקודם. יש לו הרבה בעיות, אבל הוא אהבת חיי".

לוקח זמן להתרגל לחדש?

"לא לוקח זמן להתרגל. פשוט היה לי קשה להסתכל על הקודם ונוח".

זה כמו ילד שזונח צעצוע ישן ואהוב.

"אני עובדת עם נגנית שקראה לנבל החדש שלה 'באז' ולקודם 'וודי', מ'צעצוע של סיפור'".

את נותנת לנבלים שלך שמות?

"כן, אבל זה אישי".

איך זה שזה כלי כל כך נשי?

"זה לא כלי נשי".

אוקיי, אבל אני רואה פה בתחרות כמעט רק נגניות.

"אין לי תשובה לזה, אני באמת לא יודעת. אין שום דבר בכלי שמחייב את זה. אין אפילו שום דבר שרומז על זה. אתה צודק שזה נהיה ככה".

זה בכל העולם ככה?

"אני חושבת שכן. יש שמות מאוד גדולים של נגנים גברים על נבל, יש המון. אבל באמת יש בזה רוב של נשים. אני לא יודעת, פעם חשבתי שאולי זה קשור להיסטוריה שלו, מין היסטוריה ויקטוריאנית, שזה כלי שנמצא בסלון. אבל אני באמת לא יודעת. צריך לחקור את זה".

לא רואות בעיניים

מבין 39 המתמודדים במקצים השונים של תחרות הנבל הישראלית, ההתפלגות המגדרית היא כדלקמן: 38 נבלאיות מול נבלאי אחד. הני־סיון להבין את פשר ההטיה נתקל בחומת שתי־קה ובעיניים מתגלגלות. כאילו קוד האומרטה של קהילת הנבלאים מחייב הכחשה והתעלמות מהמובן מאליו. אבא של אחת המתחרות העלה, בשקט, ספקולציה מקורית כשטען שהמילה הת־קנית לגבר המנגן על נבל היא "נָבָל" (כמו "נבל בסרט של ג'יימס בונד"). אבל חקירה מזורזת העלתה שהמושג הנכון הוא "נבלאי".

נתנאל סוסונוב, בן 17 וחצי מאור יהודה, הוא נער שקט עם רעמת תלתלים גבוהה ומשקפיים

המשפחות בזמן ההכרזה על הזוכים. ההורים מושקעים עד צוואר בתחביב הזה

עבים. הוא התחרה ביום השני לתחרות (מקצה 4: פדלים לגילאי 14-18) מול 11 נערות. הוא מספר שהוא מנגן כבר 12 שנים: "היה פרויקט בשם סולמות, שלקח אותי ועוד כמה אנשים עם לקות ראייה ונתן להם כלי. הכלי שלי היה נבל. המורה לימדה אותי כמעט את כל הדרך".

אז הנבל די נבחר בשבילך.

"הוא נבחר בשבילי, אבל אני החלטתי להמשיך מרצון אישי. אישית נהניתי מהכלי".

מה מצאת בו?

"מצאתי בו מקום ממש רגוע שאפשר להפריד לרגע את כל הכאוס שיש בחיים רגילים — בין אם זה בית ספר או עבודה — ואפשר לשבת להירגע ולהיכנס לעולם פנימי שבו פשוט אני נמצא בשליטה".

מה אתה אוהב בצלילים שלו?

"צלילים דרמטיים או צלילים יותר רגועים, תמיד אפשר למצוא איזון בין כל דבר שם. לנבל יש אולי אותם תווים כמו פסנתר, אבל מנקודת מבט של מישהו ממין זכר, אני רואה שהוא נלקח לרוב על ידי נשים. לי זה מרגיש קצת חדש לראות שיש הרבה מאוד נגניות ומעט נגנים".

איך אתה מסביר את זה?

"אני לא יודע איך להסביר את זה".

ואיך התחושה להיות יוצא דופן בין כל הבנות?

"אני שם את המגדר בצד, במקרה האישי שלי, ומסתכל יותר על מה שכולנו. כולנו נגני נבל. לא אכפת לי מאיפה מישהו הגיע, איזו שפה הם מדברים, איזה צבע עור, שום דבר לא משנה. דבר אחד חשוב לי, שכולנו באותה קטגוריה, כולנו נגני נבל".

יש אחווה של נגני נבל?

"זה מרגיש שיש אחווה של כל נגני הנבל".

יש אופי שמאפיין נבלאים?

"לא, לא כל כך".

נתנאל, שנולד עיוור בעין שמאל, יוצר עיבודים לנבל של נעימות ממשחקי מחשב.

זה פיתח לך את האופי?

"זה פיתח לי בעיקר את המוטוריקה העדינה, כי זה כלי יותר עדין ופחות אגרסיבי מתופים או פסנתר, שאתה לוחץ או שאתה פורט ומשתמש בכל היד שלך, וגם ברגליים אם זה שינוי של טון".

יש לך שם לנבל?

"לא, עדיין לא. אני עדיין מחפש".

השיחה עם נתנאל מתקיימת דקה אחרי שהוכרזו הזוכות במקצה שלו. במקום הראשון (2,500 שקל) זכתה הילה בנדל; במקום השני (1,500 שקל) נועה כאהן; ובמקום השלישי (500 שקל) טל קופרמן. נתנאל נראה מעט מסוגר, אולי בזכות האופי שלו, אולי בשל האכזבה. ההורים הגאים של הזוכות נותנים להן חיבוק חזק של ניצחון. ההורים המאוכזבים של המפסידות מנחמים אותן. אין הרבה לחיצות ידיים וברכות אציליות בין המפסידות לזוכות. כל אחת בפינה שלה, עם הפמליה שלה. אמנם מדובר בקהילה קטנה ומבודדת, אבל לא נראה שיש הרבה סולידריות בין הנבלאיות.

"מדובר בחבורה של אינדיווידואליות", מסבירה לי אמא אחת שהבת שלה הלכה לחקור מקרוב את הנבל הגדול שהוצב בפואיה. "הילדה שלי כל היום עם הנבל. היא היתה נכנסת איתו להתקלח אם היתה יכולה. לא כל כך מעניין אותה נגניות אחרות".

איך התחושה בבית אחרי הפסד?

"סיוט. בעיקר בשבילי".

חלק מהנערות אמרו לי שהן לא נרשמו לתחרות בשביל לזכות אלא בשביל האימון.

"וקנית את זה? עזוב. הן לא רואות בעיניים לפני תחרות".

המלאכיות האלה?

"עזוב. השאלה הבאה".

ואת? מתרגשת לקראת תחרות?

"אני בעיקר חושבת על לסחוב את הנבל. הרמת פעם נבל? חצי משכורת הולכת לי על פילאטיס".

■

> בפואיה מסתובבות להן כמה מהמורות. אפורות שיער, מבט חמור, סובייטי. הן נראות מתוחות עוד יותר מההורים. מחכות שהשופטים ייצאו עם גזר הדין. אחת יושבת ליד שולחן עם כוס תה ומבט עגום, כאילו היא בתור לגרדום